

PRIVIȚI DIN AFARĂ*

Andrea RÁDAI

Dramă istorică în vârtejul ideilor

Oare care-ar fi interpretarea adecvată a spectacolului *Richard al III-lea* de Gábor Tompa? S-ar putea ca Gloucester, care în acest spectacol nu e cocoșat, ci olog, să devină ticălos datorită necesității psihologice care izvorăște din frustrarea infirmilor. Dar s-ar putea la fel de bine ca producția celor din Cluj și a Teatrului din Gyula să prezinte legile crude și sălbatice care dirijează lumea sclipitoare a mass-media. Nu exclud nici varianta conform căreia *adevăratul* personaj principal, cel care dirijează acțiunea în mod invizibil, este Lady Shore, la care textul piesei face doar aluzie, dar care apare de mai multe ori pe scenă și care reprezintă, poate, Răul din noi toți. Și aș putea continua, deși și asta e deja cu mult mai mult decât poate suporta un spectacol *Richard al III-lea*. Întrebarea e dacă alternativele de interpretare abia schițate și contradictorii ale premierei de lucru de la Festivalul Shakespeare din Gyula se limpezesc până în momentul premierei de la Cluj, care a fost promisă pentru noiembrie.

Scenografia Carmencitei Brojboiu determină întregul spectacol prin atmosfera bizară ce amintește de lumea cealaltă; ea oglindește relația contradictorie și apăsătoare dintre societatea sănătoșilor și cea a invalizilor. Ne rămân în minte monștrii și măștile crispate grotesc (făcute de Ilona Varga-Járó). Țarul Petru cel Mare a avut o colecție asemănătoare: embrionii și gnomii deformați, păstrați în alcool, se pot vedea astăzi în muzeul cel mai însemnat al Rusiei; aici, vizitatorii se pot uita nestingheriți la farsele dezgustătoare ale naturii, satisfăcându-și, în sfârșit, curiozitatea, deoarece altădată nu se cădea să te holbezi la invalizi și la ciudații produși de anatomie. Dar vitrinele scenice au și un alt fel de scop: despre măștile stranii și rânjitoare aflăm că ele sunt capetele victimelor care au căzut în luptă de mână lui Gloucester sau a altcuiva.

Gloucester ar putea fi expus încă înainte de moarte: în interpretarea lui Zsolt Bogdán, infirmitatea lui Richard e foarte accentuată. El șchioapătă vizibil, corpul îi e ținut de curele. La începutul spectacolului e aproape unit cu cîrjele sale, dar cu timpul, mărșăluind pe drumul tivit cu victime ce duce spre tron, se sprijină din ce în ce mai puțin de ele. Richard stă față-n față cu societatea sănătoșilor și a frumoșilor, cu o lume care crede că urâtenia și infirmitatea sunt ceva ce sfidează natura și căreia i-ar plăcea să vadă monștri doar în muzee. În timp ce spectatorul îl compătimentește într-o anumită măsură pe Gloucester pe care, de altfel, îl crede un ipocrit, în curtea regală, oamenii nu dau dovadă nici de cea mai elementară

* *De curând, ni s-a propus din partea revistei maghiare de specialitate Színház un schimb de publicații și de materiale. Iată, în continuare, două cronici apărute în publicația budapestană despre creatorii noștri. (N. red.)*

BOGDÁN Zsolt, KÁNTOR Melinda, GYÖRGYJAKAB Enikő

Foto: Rudolf István

bună-creștere: în general, fiecare are un scaun, în afară de invalid. Chiar din această cauză îi surprinde atacul lui Richard: anterior, nimeni nu s-a gândit la el ca la un om ce poate acționa, ce are forță și e demn de atenție.

Avem senzația că sufletul lui Richard jucat de Zsolt Bogdán parcă a fost deformat de privirile ce l-au găsit urât. La prima apariție, când își pune-n gând să fie un ticălos, irumpe parcă din el o genialitate vecină cu idiotenia. Și mai târziu circulă cu ajutorul cârjelor, ca un Rain Man ce a rămas într-un stadiu timpuriu al socializării și are legile lui proprii. Fiecare apariție, fiecare frază a lui îi contrariază și-i sperie pe ceilalți. De parcă ar fi în el ceva din animalitatea copiilor crescuți în pădure; în anii când a fost neglijat, a privit și și-a însușit comportamentul, legile, obiceiurile ipocrite ale celorlalți. Surprinzător, principalul lui complice e chiar neîndemânaticul *Buckingham* (Sándor Keresztes), care poartă ochelari demodați și e mult mai urât decât toți ceilalți.

Această motivație psihologică ce-și are rădăcinile în frustrarea lui Richard e contrazisă de prezența lui *Lady Shore* (Tünde Skovrán – de altfel, identitatea personajului o putem afla numai citind distribuția). În timp ce în piesă se vorbește doar despre personajul numit intrigant care se tăvălește cu oamenii din Curte, regizorul îi conferă un rol deosebit de important. Aparițiile demonului blond și misterios cu picioare lungi constituie cadrul spectacolului: înainte de monologul lui Richard are o scenă erotică cu coroana, iar la sfârșitul spectacolului îmbracă un capișon negru și în timp ce Richmond încetează să mai vorbească, ea citește într-o cabină telefonică versurile Apocalipsei referitoare la Anticrist. Atunci Richard

BOGDÁN Zsolt

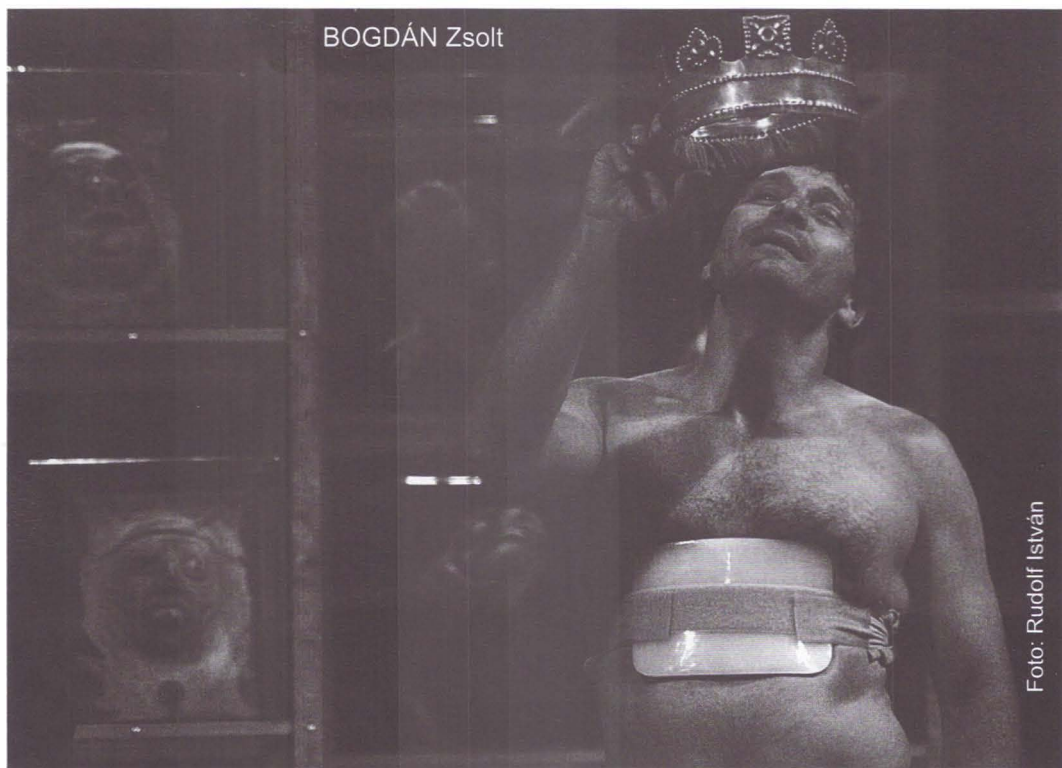

Foto: Rudolf István

este totuși simbolul păcatului original, al Răului arhetipal? (Sau Anticristul este Richmond?) Lady Shore e prezentă și în scena întronării lui Richard: în episodul reprezentat ca un show de televiziune, ea dirijează înregistrarea și ea joacă și rolul sufleurului – Lady Shore ar fi Răul care există independent de om și care ne determină faptele?

Într-o scenă spirituală și memorabilă, spectacolul ne arată și „cruzimea și minciuna mass-media”. Întronarea lui Richard o putem urmări din studioul unei televiziuni și datorită camerelor de luat vederi, cu ajutorul tuturor accesoriilor show-urilor de sâmbătă seara – cu cameramani, cu microfoane, cu reclame care intensifică suspansul. Scena aceasta este parodia politicianilor ce cred că alegătorii sînt inepti, care regizează realitatea și care joacă mereu un rol. Dar nici această interpretare actualizantă nu devine un motiv al spectacolului, pălește în vârtejul ideilor. În afara scenei-show, spectacolul ar funcționa și fără camerele care de-altfel abia dacă se pot vedea de la o anumită distanță; de pildă, imaginile de război rulate la început sunt banale de-a dreptul.

Femeile, care suferă pasiv de luptele sângeroase, cad și ele victime locurilor comune de pe scenă. În jocul susținut de Imola Kézdi, Enikő Györgyjakab, Hilda Péter și Réka Csutak se simte cîteodată destinul durerii ascunse și amare, dar în costumele lor create de designeri, aflându-se încontinuu într-o beție de cocaină, de heroină și de alcool, amintesc mai curînd de personajele feminine ale unui serial despre familii ultrabogate din America ce rivalizează una cu cealaltă. Iar bărbații îmbrăcați în nuanțele de purpuriu și mov parc-ar fi ajuns pe

BIRÓ József, BOGDÁN Zsolt, KERESZTES Sándor, GALLÓ Ernő, MOLNÁR Levente

Foto: Rudolf István

scena din Gyula dintr-un film de acțiune la modă cu accesoriile *high-tech*, cu telefoane mobile și alte asemenea.

În fiecare scenă putem întâlni o duzină de idei bune sau rele, spirituale sau mai puțin spirituale, de parcă singurul scop ar fi stârnirea interesului spectatorilor – cu ce altceva s-ar putea explica faptul că Richard sare din coșciugul lui Henric al VI-lea, că împăturește porunca pentru asasini în formă de avion, că Catesby dansează balet înaintea unei scene, că Richmond își citește discursul ca un rapper englez, că Hastings ține un mic televizor sub braț?

În această formă, *Richard al III-lea* al lui Gábor Tompa e mai mult un brain-storming la un spectacol ce se anunță destul de interesant.

Coproducție a Teatrului Maghiar de Stat Cluj și a Teatrului din Gyula (Ungaria) – Richard al III-lea de William Shakespeare. Regie: Gábor Tompa. Traducere de István Vas. Dramaturgie: András Visky. Asistent dramaturgie: Noémi Vajna. Scenografie și costume: Carmencita Brojboiu. Măști: Ilona Varga-Járó. Muzică: Vasile Șirli. Coregrafie: Florin Fieroiu. Mass-medie digitală: Zsolt Tofán. Asistent regie: István Albu. Cu: Zsolt Bogdán, Sándor Keresztes, András Bogdán, József Bíró, Miklós Bács, Endre Senkálzsky, Lehel Salat, Attila Orbán, Ferenc Sinkó, Ernő Galló, Levente Molnár, Ervin Szűcs, Loránd Farkas, Balázs Bodolai, Róbert Laczkó Vass, András Buzási, Szabolcs Balla, Alpár Fogarasi, József Nagy, Bence Visky, Bence Mányoki, Imola Kézdi, Enikő Györgyjakab, Hilda Péter, Réka Csutak, Anikó Pethő, Tünde Skovrán, Melinda M. Kántor.

Traducere de Péter DEMÉNY